

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ ВИХОВАНOSTІ УЧНІВ НА УРОКАХ ХІМІЇ

Олена Федоренко

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Анотація:

У статті висвітлено погляди педагогів на сутність і основні характеристики національно-патріотичної вихованості. Проаналізовано останні нормативні документи й публікації, присвячені проблемі підвищення рівня національно-патріотичної вихованості учнів на уроках хімії. Розкрито суть системного підходу й основні вимоги до нього, визначено й схарактеризовано складники системи національно-патріотичного виховання учнів на уроках хімії.

Ключові слова:

національно-патріотичне виховання; національно-патріотична вихованість; системний підхід; підвищення рівня національно-патріотичної вихованості.

Анотация:

Федоренко Елена. Системный подход к повышению уровня национально-патриотической воспитанности учащихся на уроках химии.

В статье рассмотрены педагогические взгляды на сущность и основные характеристики национально-патриотической воспитанности. Изучены и проанализированы нормативные документы и публикации последних лет, связанные с проблематикой повышения уровня национально-патриотической воспитанности учащихся на уроках химии. Раскрыта суть системного подхода и его основные требования, определены и охарактеризованы составляющие системы национально-патриотического воспитания учащихся на уроках химии.

Ключевые слова:

национально-патриотическое воспитание; национально-патриотическая воспитанность; системный подход; повышение уровня национально-патриотической воспитанности.

Resume:

Fedorenko Olena. System approach towards raising the level of students' national-patriotic awareness at the lessons of Chemistry.

The article deals with pedagogical views on the essence and basic characteristics of national-patriotic awareness. The research was conducted by studying and analyzing the latest normative documents and publications related to the problem of raising the level of students' national-patriotic awareness at the lessons of Chemistry. The essence of the system approach and its basic requirements are revealed, the components of national-patriotic education system at the lessons of Chemistry are defined and characterized.

Key words:

national-patriotic education; national-patriotic awareness; system approach to raising the level of national-patriotic awareness.

Постановка проблеми. У вітчизняній школі завжди приділялась велика увага вихованню у представників молодого покоління етичних якостей, колективізму, громадськості, любові до своєї Батьківщини, шанобливого ставлення до історії своєї країни, до свого народу. При цьому велику роль у вихованні патріотичних відчуттів відіграють різні шляхи й засоби навчання, виховання. Сутність національно-патріотичного виховання в сучасних умовах може трактуватись як розвиток патріотичного відчуття особистості, патріотичної свідомості, заснованої на гуманістичних духовних цінностях свого народу. За період розвитку України як окремої, самостійної держави, унаслідок економічної, демографічної та духовної криз відбулась часткова втрата відчуття патріотизму серед молоді.

У сфері національно-патріотичного виховання в Україні, згідно зі Стратегією національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки, мають бути розроблені уповноваженим центральним органом виконавчої влади за участю вчених, незалежних експертів, з урахуванням кращого міжнародного досвіду успішних демократичних держав і впроваджені єдині стандарти, зокрема щодо засобів і способів, форм і методів національно-патріотичного виховання, оцінки досягнень відповідних суб'єктів у цій сфері та їхньої компетентності [12].

Визначальною рисою національно-патріотичного виховання в Україні має бути його дієвість, спроможна перетворювати почуття на конкретні справи та вчинки на користь держави. Випускник української загальноосвітньої школи повинен мати активну життєву позицію, своїми справами й способом життя сприяти якісним змінам ситуації в країні на краще.

Для досягнення цієї мети на уроках і в позаурочній діяльності кожен учитель-предметник повинен системно впроваджувати заходи щодо підвищення рівня національно-патріотичної вихованості. З огляду на це, у статті ми окреслимо шляхи й можливості підвищення рівня національно-патріотичної вихованості на уроках хімії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичне дослідження національно-патріотичного виховання характеризується різноманітністю змісту та його спрямованістю. Соціально-філософський аналіз патріотизму на всіх етапах розвитку суспільства припускає різні напрями й різні історичні етапи – від стародавньої Греції до сьогодення, де розглядаються такі питання, як розуміння державного патріотизму; поєднання релігії й античного патріотизму; формування нації, для якої патріотизм стає основним чинником.

Проблематика, пов'язана з сутністю національно-патріотичного виховання, давно

розглядається у філософії. Так, ідеям патріотичного виховання приділяли увагу мислителі різних епох – від стародавньої Греції до сучасності: Конфуцій, Платон, Макіавеллі, Фіхте, Гегель, Ф. Бекон, Д. Дідро, З. Бауман та ін. У російській філософській думці питання любові до своєї Батьківщини розглядали М. Ломоносов, П. Чаадаєв, А. Хом'яков, О. Герцен, Г. Плеханов та ін. Цій проблемі присвячені праці й українських філософів, зокрема Г. Сковороди, В. Сухомлинського, Д. Донцова, І. Дзюби, В. Беха, Д. Дзвінчука, Л. Рижко, І. Стогнія, Н. Крохмаль та ін.

Уявлення про значущість ефективної виховної системи національно-патріотичного виховання людини склались давно й відображені в дослідженнях філософів і вчених-педагогів переважно в аспекті аналізу таких підходів, як системний (М. Антоненко, А. Бойко, Л. Вовк та ін.), культурологічний (Ю. Бондаренко, О. Вишневецький, В. Довбищенко та ін.) та цивілізаційний (Г. Ващенко, Б. Грінченко, М. Грушевський та ін.).

Сучасні дослідники опрацьовують питання національно-патріотичного виховання й національно-патріотичної вихованості особистості. Так, І. Бех визначає національно-патріотичне виховання, як керівництво індивідуальним становленням особистості як патріота України, що передбачає формування ціннісного позитивного (пізнавально-емоційного) ставлення до Батьківщини [2, с. 48].

Протягом останніх десятиліть було розроблено низку концепцій з національно-патріотичного виховання молоді: Концепція національної системи виховання (1996); Концепція національно-патріотичного виховання (2009); Концепція громадянської освіти та виховання в Україні (2012); Концепція Загальнодержавної цільової програми патріотичного виховання громадян на 2013-2017 рр.; Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді (2015-2019), затверджена наказом МОН № 641 від 16 червня 2015 р. Останнім документом передбачені декілька етапів запровадження національно-патріотичного виховання дітей і молоді. Зокрема, у 2015 році заплановано створення нормативно-правового підґрунтя та інформаційно-методичного забезпечення для національно-патріотичного виховання, а також Центру патріотичного виховання, що підпорядковуватиметься МОН, та інформаційного ресурсу, присвяченого національно-патріотичній тематиці.

На другому етапі (2016-2017 рр.) передбачено розроблення програм, навчально-методичних посібників з предметів гуманітарно-соціального циклу для дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних і вищих освітніх закладів,

спрямованих на патріотичне виховання дітей і молоді; підготовку й видання науково-методичних посібників і методичних рекомендацій з організації виховних заходів, роботи клубів, центрів патріотичного виховання.

Упродовж 2018-2019 рр. має бути проведений моніторинг системи національно-патріотичного виховання дітей і молоді за допомогою соціологічних опитувань, анкетування, психологічного тестування. Також планується провести науково-методичні конференції, створити банк педагогічного досвіду, провести корекцію навчально-виховних впливів з урахуванням результатів моніторингу [4].

Наказом МОН України від 29.05.2015 р. за № 585 затверджена оновлена редакція навчальної програми з хімії, яка дає вчителю ряд дидактичних інструментів для реалізації цієї Концепції через організацію роботи над навчальними проектами, проведення уроків у формі конференцій, диспутів, круглих столів, ділових ігор тощо. Так, наприклад, у програмі можна виокремити теми проектів, які слугуватимуть засобом формування національно-патріотичної свідомості учнів: «Використання хімічних явищ у художній творчості й народних ремеслах» (7 клас), «Речовини і хімічні явища в літературних творах і народній творчості» (7 клас), «Видатні вітчизняні й зарубіжні хіміки як учені й особистості» (9 клас), «Соціологічне опитування щодо участі школярів у розв'язанні екологічних проблем місцевості», «Альтернативні джерела енергії» (9 клас) та інші. Крім того, у програмі старшої школи є ряд тем («Видатні вчені – творці хімічної науки», «Хімічна наука і виробництво в Україні», «Хімія та екологія», «Охорона вододім від забруднення», «Захист довкілля від стійких органічних забруднювачів» та ін.), що дають гарну нагоду для аналізу й синтезу інформації, оцінки подій і фактів, висловлювання власних суджень учнями, які необхідні для формування громадянських і патріотичних якостей молоді людини [5].

Формулювання цілей статі. Метою статі є розкриття особливостей системного підходу до підвищення рівня національно-патріотичної вихованості учнів на уроках хімії.

Методологія дослідження передбачає аналіз і систематизацію педагогічної літератури з проблеми формування національно-патріотичної вихованості в учнів основної школи на уроках хімії; узагальнення наукової літератури з національно-патріотичної проблематики; індукцію, дедукцію, синтез, порівняння й зіставлення ідей, концепцій національно-патріотичного виховання, теорій виховання національного самоствердження в учнівської молоді; визначення принципів і закономірностей

формування національно-патріотичної вихованості в учнів загальноосвітніх шкіл на уроках хімії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Школа повинна шукати нові шляхи оптимізації сучасного національно-патріотичного виховання, розвиватись і навіть випереджати сучасність, тому що ми виховуємо громадянина, патріота майбутньої України. Школа має забезпечувати своїм вихованцям можливості розширення особистісних перспектив відповідно до демократичних і плюралістичних тенденцій розвитку суспільства. Проте її виховний потенціал обмежується матеріальними, організаційними, культурними, технологічними, ідеологічними та іншими суспільними обставинами. Усе це потребує певної переоцінки тієї ситуації, що склалась в українській системі національно-патріотичного виховання дітей і молоді, пошуку нових принципів і підходів до національно-патріотичного виховання особистості, набуття нею основних компонентів національно-патріотичної вихованості: національно-культурної ідентичності, національно-патріотичного світогляду, збереження й розвитку духовно-моральних цінностей українського народу тощо.

З огляду на це, викристалізувався складний аспект набуття дітьми національно-патріотичної вихованості як складника системи духовних цінностей людини.

Вивчення філософської і педагогічної літератури дало змогу виявити світові тенденції в реалізації завдань щодо національно-патріотичного виховання дітей і молоді. Зокрема з'ясовано, що наявні різні підходи до визначення терміна «патріотизм». Так, у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» це поняття визначається як «любов до Батьківщини, відданість їй і своєму народові, готовність стати на її захист», а «патріот – це той, хто любить свою Батьківщину, відданий своєму народові, готовий заради них на жертви й подвиги» [6, с. 894].

Патріотом не народжуються, а саме в соціумі відбувається формування й розвиток патріотизму як продукту розвитку особистості. Тому не можна забувати, що процес виховання молоді в душі патріотизму тісно пов'язаний з необхідністю створення можливостей для самореалізації молодих громадян у всіх сферах суспільного життя.

Виховання патріотизму відбувається на різних рівнях розвитку особистості молодого людини. На емоційному рівні почуття патріотизму виникає в шкільні роки й підтримується й поповнюється протягом усього життя людини; на інтелектуальному – погляди й переконання молодого людини формуються в сім'ї, у колі

друзів, на вулиці й доповнюються в школі, трудовому або військовому колективах, а також під впливом засобів масової інформації. Ті з них, які мають для найближчого оточення молодого людини в початковий період її соціалізації значення безперечних, механічно засвоюються. Вони просто інтеріоризуються, вбираються молоддю без її свідомої вибіркової участі; на діяльній – патріотична свідомість формується внаслідок вчинків на благо Батьківщини.

Почуття патріотизму молодого людини може й втрачати в процесі життєдіяльності, що зумовлено впливом соціальних, економічних і політичних чинників, наприклад, якщо на формування патріотичної свідомості впливає західна модель, коли дитині змалечку прищеплюють думку, що країну потрібно любити лише тоді, коли вона створює для тебе умови для розвитку, роботи й відпочинку.

Необхідно пам'ятати, що патріотичне виховання є складним соціально-культурним, політичним феноменом, що слугує консолідації нації для найефективнішої реалізації завдань українського національного відродження, що має комплексний характер і є цілісним процесом становлення й розвитку власної національної державності, пробудження національної самосвідомості й гідності, розвитку національної культури й мови, утвердження економічної незалежності.

І. Бех у підручнику «Національна ідея у виховному процесі школи: програмно-виховний контекст» дуже вдало сформулював сучасну українську національну ідею – «Шляхом злагоди до процвітання». Ця мобілізаційна ідея вказує на головний вектор соціального простору – відповідність національному ідеалу (ідеалу національно-патріотичної вихованості особистості): це громадянин-патріот, демократ, гуманіст [3].

Останніми десятиліттями виконано ряд дисертаційних робіт з проблем патріотичного виховання: О. Абрамчук («Патріотичне виховання студентів вищих технічних навчальних закладів», 2006); Т. Гіалітіна («Національно-патріотичне виховання підлітків в умовах позашкільного навчального закладу», 2007); В. Мірошніченко («Теоретико-методичні засади патріотичного виховання майбутніх офіцерів-прикордонників», 2012); Р. Сойчук («Виховання національного самоствердження в учнівської молоді», 2016).

Підкреслимо, що поняття «національно-патріотичне виховання» в окремих концепціях і наукових дослідженнях набуває різних значень, залежно від того, у рамках якого теоретичного підходу його розглядають, від мислення авторів (автора), а також від певної ідеології тощо.

По суті, «національно-патріотичне виховання» набуває функціонального (інструментального) значення, виступає певним засобом досягнення політичних (ідеологічних) цілей.

Національно-патріотична вихованість – комплекс якостей особистості й актуальний результат, досягнутий особистістю або колективом у процесі національно-патріотичного виховання, що виявляється в здатності й готовності реалізовуватись як особистість та індивідуальність у служінні Вітчизні:

– засвоєння учнем досвіду пізнавальної діяльності передбачає сформованість патріотичних знань і уявлень;

– засвоєння учнем досвіду емоційно-ціннісних стосунків означає сформованість патріотичних почуттів, цінностей, переконань;

– засвоєння учнем дієво-практичного досвіду виявляється в реалізації патріотичних знань і уявлень, цінностей і переконань, у патріотичній поведінці й діяльності.

Неодмінною умовою підвищення рівня національно-патріотичної вихованості є системний підхід, який передбачає розгляд цілісного багаторівневого, ієрархічного, взаємозалежного, детермінованого відкритого процесу в його постійному розвитку й саморозвитку. Системний підхід – напрям методології наукового пізнання й соціальної практики, що ґрунтується на розгляді об'єктів як систем. Він орієнтує дослідника на розкриття цілісності об'єкта, на виявлення багатогранних типів зв'язків у ньому й зведення їх у єдину теоретичну картину. Принципи системного підходу знайшли застосування в біології, екології, психології, кібернетиці, управлінні тощо.

Назва «системний підхід» є похідною від поняття «система» – сукупність елементів, що пов'язані один з одним і утворюють певну цілісність, єдність. Науковці виокремлюють системи матеріальні й абстрактні. Особливим класом матеріальних живих систем є системи соціальні (від найпростіших об'єднань до соціально-економічної структури суспільства).

В енциклопедичному словнику читаємо: «Система (від грец. – ціле, що складається з частин) множина елементів, що перебувають у відношеннях і зв'язках один з одним, створюючи певну цілісність, єдність» [4, с. 347]. Одна з головних особливостей системи полягає в тому, що їй притаманні такі властивості, яких не має жодний з її елементів.

С. Рубінштейн зауважував: оскільки все в реальному світі системне, взаємозумовлене й взаємопов'язане, то знання, які відображають різноманітність форм цього світу, мають бути системними.

На думку Л. Зоріної, під системністю слід розуміти «якість знань, що характеризує

наявність у свідомості учня структурних зв'язків або зв'язків будови знань усередині наукової теорії».

Головним завданням системного підходу як напряму спеціальної методології науки є розроблення методів дослідження й конструювання складних за організацією об'єктів як систем. У педагогіці такий підхід спрямований на розкриття цілісності педагогічних об'єктів, виявлення в них різних типів зв'язків і зведення в єдину теоретичну картину. Складниками системи національно-патріотичного виховання в школі є: мета, завдання, принципи національно-патріотичного виховання, суб'єкти діяльності й відносини між ними, процес національно-патріотичного виховання, умови, у яких він відбувається, управління, що забезпечує інтеграцію складників у цілісну систему й розвиток цієї системи. Розглянемо більш докладно ці складники.

Так, головною метою національно-патріотичного виховання є набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнародних взаємин, формування в молоді, незалежно від національної належності, рис громадянина Української держави, розвиненої духовності, моральної художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури [5].

Виховання дітей і молоді в будь-якому регіоні України, зрештою, переслідує одні й ті самі стратегічні педагогічні цілі, ґрунтується на одних і тих самих принципах і теоретико-методологічних засадах. Разом з цим, у процесі виховання враховують регіональні та етнографічні особливості.

Запорукою ефективності виховного процесу є органічне поєднання системи принципів національно-патріотичного виховання в цілісну систему, що забезпечує досягнення відповідних результатів – міцно й органічно засвоєних загальнолюдських і українських національних цінностей.

Основними принципами національно-патріотичного виховання є принципи національної спрямованості виховання, культуровідповідності, гуманізації виховного процесу, суб'єкт-суб'єктної взаємодії, цілісності, толерантності, особистісної орієнтації, життєвої творчої самодіяльності, а також акмеологічний принцип.

У навчальному закладі роботу з національно-патріотичного виховання потрібно проводити в двох напрямках:

- під час позакласних заходів (організація і проведення бесід, диспутів і конференцій патріотичної

спрямованості, випуск газет чи брошур, перегляд фільмів, екскурсії, зустрічі з видатними людьми тощо);

- на уроках (організація і проведення уроків з використанням матеріалу, придатного для здійснення національно-патріотичного виховання).

Наприклад, хімія як навчальний предмет володіє великим виховним потенціалом, на чому наголошував у навчальному посібнику «Методика викладання хімії» О. Максимов [7, с. 5–7]. Практично на кожному уроці на основі знань – фундаменті виховної роботи – можна здійснювати ідейно-політичне, моральне, патріотичне виховання учнів. Ця тривала кропітка праця в майбутньому приведе до потужного розвитку й процвітання нашої країни [9].

На уроках хімії національно-патріотичне виховання передбачає формування в учнів знань і уявлень про досягнення нашої країни в галузі науки, адже багато видатних учених прославили Україну. При цьому завжди необхідно підкреслювати їхню належність до України, звертати увагу на внесок української науки в розвиток світової хімічної науки.

Очевидно, що наука кожної нації належить всьому людству, але наш святий обов'язок знати й шанувати своїх національних світочів науки, що є гарантом національного самоусвідомлення.

На уроці викладач має створювати умови для формування в учнів почуття гордості за свою Батьківщину.

Основними засобами роботи вчителя хімії з національно-патріотичного виховання учнів можуть бути:

- викладання предмета українською мовою;
- розкриття внеску українських учених, які працювали в галузі хімії чи пов'язаних з хімією науками, у розвиток світової науки;
- відзначення ювілейних дат від дня народження українських учених-хіміків або їхніх винаходів;
- розкриття ролі хімії в забезпеченні розвитку держави, її конкурентоспроможності й обороноздатності;
- розроблення учнівських проєктів, пов'язаних з іменами видатних українців, історичними пам'ятками хімічних виробництв минулих століть, народними ремеслами, екологічними проблемами України тощо;
- у процесі вивчення конкретних неорганічних і органічних речовин на міжпредметній основі з курсом географії можна розглядати ресурсний потенціал України та її внесок у світову енергетику й виробництво;

• виховання дбайливого, господарського ставлення до природи рідного краю в системі екологічної освіти;

- формулювання й розв'язання задач, що містять матеріали національно-патріотичного спрямування [9].

У навчальному змісті курсу хімії криються можливості для національно-патріотичного виховання учнів. Програма основної школи завершується такими темами: «Хімічна наука і виробництво в Україні. Видатні вчені – творці хімічної науки».

Сьогодні ми можемо говорити про власну школу хімічної науки в Україні, яка представлена славетними іменами, визнаними цілим світом.

Ознайомлення з іменами й науковими досягненнями вітчизняних хіміків, зазвичай, відбувається у взаємозв'язку зі змістом певних тем. Наприклад, вивчаючи застосування неметалів треба наголосити, що адсорбційну здатність вуглецю використав у вугільному протигазі видатний учений українського походження Зелінський Микола Дмитрович. Його наукові дослідження стосуються амінокислот і білків, складу нафти й нафтопродуктів, каталізаторів для реакцій органічного синтезу.

Вивчаючи металургійне виробництво, варто обов'язково нагадати учням про те, що засновником і першим керівником Інституту проблем матеріалознавства був академік АН УРСР Іван Микитович Францевич, який народився в Полтаві, а вищу освіту здобув у Харківському національному університеті ім. М. Каразіна. Його наукові праці присвячені створенню нових матеріалів для екстремальних умов експлуатації, дослідженням у галузі порошкової металургії, синтезу нових сплавів.

Кожний учений, який вписав своє ім'я в історію науки – людина, здатна на трудові подвиги, на самовіддану працю, на самопожертву заради досягнення високої мети, бо та титанічна праця вимагає повного самозречення. Тому патріотичні, моральні аспекти можна знайти в біографії будь-якого видатного дослідника, а таких в українській історії багато: Юрій Дрогобич (Юрій Котермак); Вернадський Володимир Іванович та ін.; розвиток хімічної науки пов'язаний з іменами таких учених, як М. Бекетов, А. Думанський, Б. Збарський, М. Зелінський, Л. Писаржевський, О. Чичибабін, М. Амосов, О. Богомолець [1].

При цьому важливим є не сам обсяг зібраних історико-біографічних відомостей про українського вченого, а виховні й пізнавальні акценти, методично розставлені вчителем у процесі проведення різних етапів уроку чи керування проєктною роботою учнів. Важливо не тільки ознайомити школярів з науковою діяльністю вченого, а й навести факти, які

розкривають особистісні якості науковця, його громадянську позицію, підкреслити, що, незалежно від того, де доводилось жити чи працювати видатним українцям, вони все життя залишались патріотами своєї Вітчизни.

У рамках проектної діяльності учням можна запропонувати теми проектів, у яких необхідно відобразити не тільки наукові досягнення, а й особистісні якості, улюблені заняття та інтереси учених. Старшокласникам можна запропонувати написати есе на тему «Чого можна навчитись у ... (того чи іншого вченого)».

Такі завдання дадуть змогу учням більш глибоко осмислити біографію ученого, вибрати ціннісні якості особистості й висловити власні міркування щодо співвідношення заслуг учених та їхніх морально-етичних якостей. При цьому в учнів виникає почуття гордості за свою країну та її співвітчизників.

Значні успіхи має й сучасна хімічна наука. Наприклад, поняття про хімічний зв'язок добре відомо всім з курсу хімії. Воно настільки фундаментально опрацьовано, що будь-яка інформація, яка змінює наші уявлення про хімічне зв'язування, є сенсацією. Співробітники кафедри органічної хімії Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» у співпраці з університетами Гісена (Німеччина) й Стенфорда (США) кинули виклик природі. Використовуючи як вихідні сполуки так звані діамандоїди (вуглеводні нанометрових розмірів, що відтворюють фрагменти структури природного алмазу й добуваються з нафти), вони синтезували молекули, які містять аномально подовжені зв'язки. Уперше у світі експериментально доведено, що слабкі Ван-дер-Ваальсові сили можуть мати вирішальний вплив на стабілізацію індивідуальних молекул. Це відкриває перспективи створення матеріалу, який буде перебувати на межі між індивідуальною молекулою й наноматеріалом.

На міжпредметній основі з курсом географії можна розглядати потужний індустріальний потенціал України, який забезпечують вугілля, залізни, марганцеві, уранові руди, нафта, газ, хімічна промисловість. Остання виробляє хімічні добрива, пластмаси, хімічні волокна, барвники тощо.

Патріотичне виховання на уроках потрібно розпочинати зі ставлення людини до своєї «малої Батьківщини», рідної оселі, рідного подвір'я. На цьому патріотичному почутті історично зростала любов українців до своєї «великої країни» – Батьківщини.

Потужним фактором патріотичного виховання є любов до природи. Сучасне суспільство – це суспільство новітніх хімічних технологій. Ми натрапляємо на нові матеріали, які є продуктами

хімічного виробництва, вдома й на вулиці, під час відпочинку й у процесі роботи. Ознайомлення з цими сполуками й розпочинається на уроках хімії. У процесі створення нових матеріалів і джерел енергії роль хімії величезна. Саме вона забезпечила достатню кількість найнеобхідніших речей і предметів комфорту, що поліпшили здоров'я людей та їхній добробут.

В умовах екологізації хімічної освіти зростає роль розрахункових і творчих завдань з екологічним змістом. Використання на уроках хімії таких завдань спрямовано на вивчення багатства рідного краю, сприяє розумінню сутності екологічних проблем та екологічному вихованню.

Метод екологічних проектів дає змогу формувати в учнів творчий підхід до пізнання природи, оцінки екологічної ситуації, виявляти, аналізувати й оцінювати вплив антропогенних факторів на довкілля, прогнозувати зміни, пропонувати своє розв'язання екологічних проблем, сприяти вихованню екологічної свідомості учнів, а також формує природоохоронну компетентність.

Пояснюючи матеріал або опитуючи учнів, можна проводити «екологічні хвилинки», щоб посилити емоційний вплив на учнів. Практично з кожної теми доречним є розв'язування задач екологічного спрямування.

Результатом національно-патріотичного виховання повинно стати:

- самоствердження особистості як громадянина України;
- утвердження людської гідності, національної свідомості;
- ефективна участь у громадських справах.

Великим досягненням патріотичного виховання буде бажання молоді жити в Україні й працювати для її добробуту та процвітання.

Задачі, що у своєму змісті містять додаткову пізнавальну чи виховну інформацію, учитель, зазвичай, може сформулювати самостійно чи колективно в складі творчої групи педагогів. Однак найбільш ефективною буде позаурочна робота учнів, для яких хімія є улюбленим предметом, адже однією з умов формування творчого мислення школярів є надання змістові освіти інтегрованого характеру, а навчальній діяльності – рис творчого процесу.

Хімія в системі шкільної освіти має великий потенціал для національно-патріотичного виховання учнів. Він міститься в конкретних історичних і наукових фактах, методичних прийомах учителя, уміло розставлених акцентах, які формують творчу, національно свідому особистість.

Висновки. Сутністю національно-патріотичної вихованості, на наше переконання, є засвоєння

учнями досвіду пізнавальної діяльності, емоційно-ціннісних відносин і дієво-практичного досвіду, що виявляються в здатності й готовності реалізуватись як особистість та індивідуальність у діяльності на благо Батьківщини.

Національно-патріотична вихованість – готовність молоді людини до патріотичної діяльності як внутрішнього системного утворення.

Отже, національно-патріотична вихованість – це результат засвоєння особистістю національних цінностей і норм культури, ступінь формування в неї національно-громадянської самосвідомості, патріотичних переконань і поведінки, усвідомлення власних вчинків і дій на благо народу й держави, готовність до захисту Вітчизни.

У шкільному курсі хімії є багато тем, у яких міжпредметні зв'язки можна використати не лише для формування почуття гордості за свою державу, а й для виховання дбайливого, господарського ставлення до природи рідного краю в системі екологічної освіти, що є

невіддільним складником національно-патріотичного виховання.

Сьогодні хімію не можна розглядати лише як об'єктивне пізнання природи, яка не взаємодіє з людиною. Учень повинен знати, заради чого пізнається природа, розуміти значення науки в житті суспільства й кожної людини зокрема. Оновлення змісту хімічної освіти слід розглядати як процес формування освітньо-пізнавальних, патріотичних якостей учнів, виховання національної свідомості, поглиблення знань про свій народ, його наукові й культурні традиції. Сучасна загальноосвітня школа має значні резерви щодо результативного формування в особистості системи ціннісних орієнтацій як компонента її світоглядної позиції.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розробленні технологій формування національно-патріотичної вихованості учнів загальноосвітніх навчальних закладів і календарного планування з хімії, оснащеного національно-патріотичним системним функціоналом.

Список використаних джерел

- 23 винаходи українців, які відомі в усьому світі [Електронний ресурс]. – URL: http://tvomisto.Tv/news/top23_vynahody_ukraintsiv_yaki_vidomi_u_vsomu.
- Аксиоми для нащадків: Українські імена у світовій науці: зб. нарисів / упор. О. К. Романчик. – Львів: Каменяр, 1991. – 248 с.
- Бех І. Національна ідея у виховному процесі школи: програмно-виховний контекст / І. Бех, К. Чорна // Шкільний світ. – 2008. – № 45. – С. 1–13.
- Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – С. 347.
- Концепція виховання дітей і молоді в національній системі освіти, затверджена колегією Міністерства освіти і науки України 28 лютого 1996 року.
- Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді (додаток до наказу Міністерства освіти і науки України від 16. 06. 2015 р. № 641).
- Максимов О. С. Методика викладання хімії: Практикум: навчальний посібник / О. С. Максимов. – К.: Вища шк., 2004. – 167 с.
- Методичні рекомендації щодо викладання хімії у 2017-2018 навчальному році (Додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 17. 08. 2017 р. № 1/9-437).
- Методичні рекомендації щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах (додаток до наказу Міністерства освіти і науки України від 16. 06. 2015 р. № 641) [Електронний ресурс] // Osvita.ua. – 2015. – URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154.
- Наказ МОН України від 29. 05. 2015 р. № 585 «Про затвердження змін до навчальних програм для загальноосвітніх навчальних закладів II ступеня».
- Плачкова С. Г. Від вогню та води до електрики [Електронний ресурс]. – URL: <http://energetika.in.ua/ua/booksviti/book-1/part-2/section-8/8-6>.
- Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки: затверджено Указом Президента України від 13 жовтня 2015 р. № 580/2015 // Класний керівник. – 2015. – № 30/31. – С. 6–22 с.
- Творчі хімії в Україні [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.chl.kiev.ua/bibliograf/himiya/04.htm>.

References

- 23 inventions of Ukrainians which are known in the whole world. Retrieved from: http://tvomisto.Tv/news/top23_vynahody_ukraintsiv_yaki_vidomi_u_vsomu. [in Ukrainian]
- Romanchuk, O.K. (1991). *Axioms for descendants: Ukrainian names in the world science: coll. of essays*. Lviv: Kameniar. [in Ukrainian]
- Bekh, I., Chorna, K. (2008). National idea in the educational process of school: curricular and educational context. *Shkilnyi svit*, 45, 1–13. [in Ukrainian]
- Honcharenko, S. (1997). *Ukrainian pedagogical dictionary*. Kyiv: Lybid'. [in Ukrainian]
- Concept of children and youth education in the national system of education approved by the board of Ministry of Education and Science of Ukraine on 28 February 1996. [in Ukrainian]
- Concept of national-patriotic education of children and youth (Appendix to Order of Ministry of Education and Science of Ukraine No 641 dated 16. 06. 2015). [in Ukrainian]
- Maksymov, O. S. (2004). *Methodology of teaching Chemistry: study guide*. Kyiv: Vyshcha shk. [in Ukrainian]
- Methodological recommendations on teaching Chemistry in the academic year 2017-2018 (Appendix to the letter of Ministry of Education and Science of Ukraine No 1/9-437 dated 17. 08. 2017). [in Ukrainian]
- Methodological recommendations on national-patriotic education in general education institutions (Appendix to Order of Ministry of Education and Science of Ukraine No 641 dated 16. 06. 2015). Retrieved from: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154. [in Ukrainian]
- Order of MES of Ukraine No 585 dated 29. 05. 2015 "On approval of changes to curricula for general education institutions of II degree". [in Ukrainian]
- Plachkova, S. H. *From fire or water to electricity*. Retrieved from: <http://energetika.in.ua/ua/booksviti/book-1/part-2/section-8/8-6>. [in Ukrainian]
- Strategy of national-patriotic education of children and youth for 2016-2020: approved by Decree of President of Ukraine No 580/2015 dated 13 October 2015. *Klasnyi kerivnyk*, 30/31, 6–22. [in Ukrainian]

14. Халіявка Ю. «Хімія рятує життя» [Електронний ресурс]. – URL: <http://journal.osnova.com.ua/article/49171>.
13. Creators of chemistry in Ukraine. Retrieved from: <http://www.chl.kiev.ua/bibliograf/himiya/04.htm>. [in Ukrainian]
14. Khaliavka, Yu. *Chemistry saves life*. Retrieved from: <http://journal.osnova.com.ua/article/49171>. [in Ukrainian]

Рецензент: Москальова Л.Ю., д.пед.н., професор

Відомості про автора:
Федоренко Олена Миколаївна
elenka.fedorenko.73@gmail.com
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
вул. Гетьманська, 20, м. Мелітополь,
Запорізька обл., 72312, Україна

doi: 10.7905/nvmdpu.v0i19.2398

*Матеріал надійшов до редакції 18. 12. 2017 р.
Прийнято до друку 18. 01. 2018 р.*

Information about the author:
Fedorenko Olena Mykolaivna
elenka.fedorenko.73@gmail.com
Bohdan Khmelnytsky Melitopol
State Pedagogical University
20 Hetmans'ka St., Melitopol,
Zaporizhia region, 72312, Ukraine

doi: 10.7905/nvmdpu.v0i19.2398

*Received at the editorial office 18. 12. 2017.
Accepted for publishing 18. 01. 2018.*